

1.6 Tips participatieaanpak

Investeer in een goede participatie-aanpak

We willen elkaars kennis, kunde en creativiteit maximaal benutten en daarom is participatie zo belangrijk. Door zorgvuldig na te denken over het participatieproces en open betekenisvolle gesprekken te voeren, komen verschillende mensen en inzichten bij elkaar.

Elke situatie vraagt om een eigen, goed doordacht **ontwerp voor participatie**.

Het werken met de 4 hulpvragen in de juiste volgorde - 1. Waarom, 2. Wanneer, 3. Wie, 4.

Hoe/Op welke manier - blijkt in de praktijk te helpen om te komen tot een goed ontwerp voor een participatieaanpak. Vervolgens zijn voor de invulling van participatie 5 criteria bepalend:

1. Transparantie, 2. Kwaliteit, 3. Gelijkheid, 4. Inclusiviteit en 5. Passendheid.

Onderstaande checklist gebruik je om je participatieaanpak vorm te geven en na te gaan of je genoemde criteria een plek hebt gegeven tot nu toe, en/of en wat nodig is om dit nog te doen.

Ontwerp participatie-aanpak

- **Wat** wil de initiatiefnemer realiseren?
- **Waarom** dit initiatief en participatie? (wat is het doel)
- **Wanneer** kan participatie plaatsvinden? (in welke fases/periode)
- **Wie** zijn mogelijke deelnemers (belanghebbenden/betrokkenen, zie stakeholdersanalyse)?
- **Hoe** kunnen we participatie vormgeven? (zie voor werkvormen de tabel hieronder)

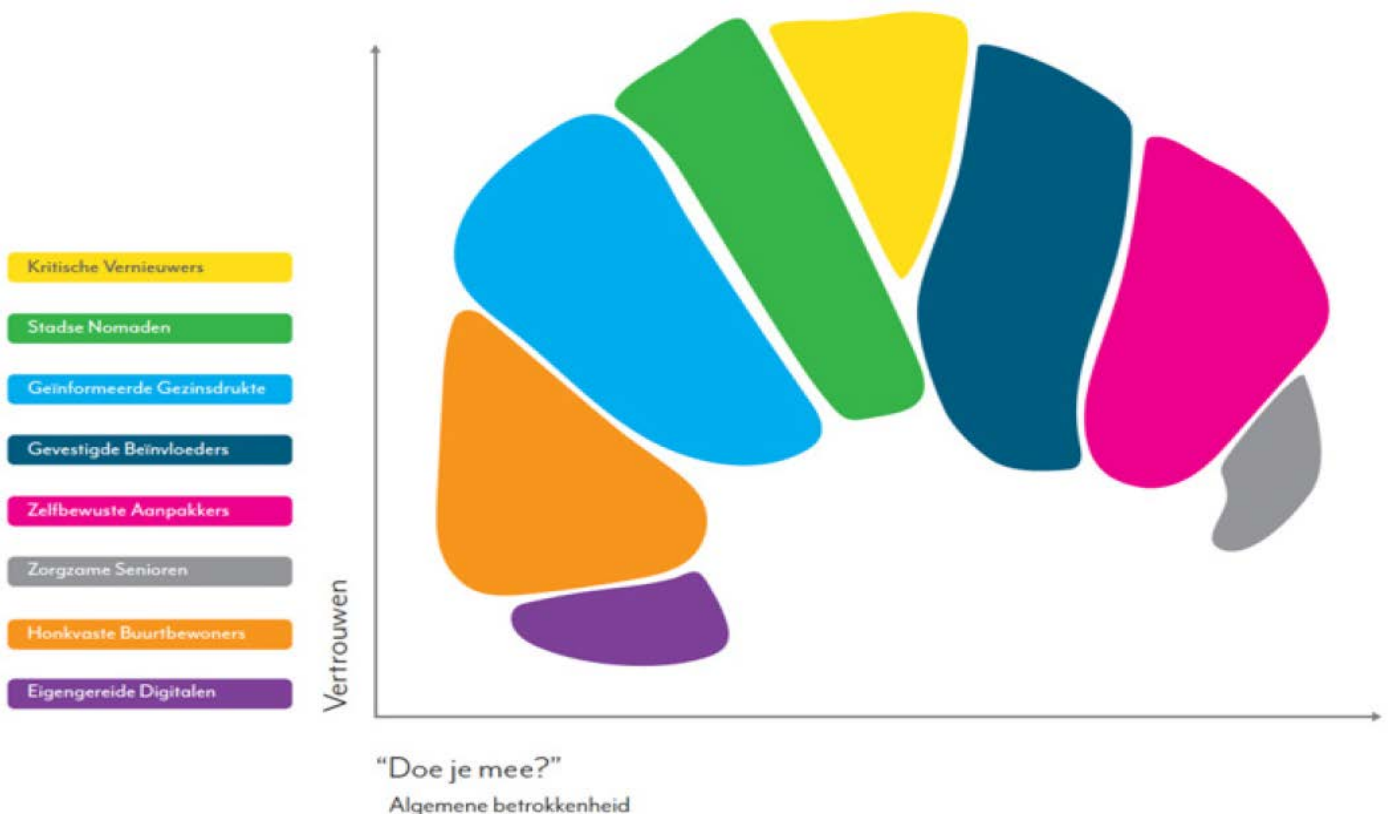
• **Transparantie:**

- Zorg voor een werkwijze en informatie die te volgen is voor betrokken partijen op proces en inhoud. Denk aan B1-niveau taalgebruik, fysieke en online middelen
- Betrek belanghebbenden zo vroeg mogelijk, daardoor ontstaat er meer vertrouwen in het gezamenlijk proces en de resultaten
- Zorg dat de belangen helder op tafel komen en vraag door
- Maak vanaf het begin duidelijk wat onderhandelbaar is en wat niet
- Wees helder over de invloed die belanghebbenden kunnen uitoefenen
- Zorg voor informatiesymmetrie: informatie is voor deelnemers gelijk beschikbaar
- Nodig onafhankelijke experts uit om informatie toe te lichten
- Wees niet bang voor conflicten; beter uitspreken en elkaar horen dan lastige kwesties en frustraties die onbesproken blijven
- Geef duidelijk aan wat er met de input van de deelnemers gebeurt en hoe deze in besluitvorming wordt meegenomen. Koppel terug en laat daarbij zien wat is gedaan met de geleverde inbreng en welke rol deze heeft gespeeld in de besluitvorming

• **Kwaliteit**

- Reserveer budget voor een participatietraject
- Reserveer voldoende tijd voor participatie en de verwerking van de resultaten
- Vanuit organisaties: bied ruimte voor participatie en moedig het aan
- Zorg voor een gezamenlijk verantwoordelijkheidsgevoel
- Combineer voordelen op korte termijn met een strategie voor de lange termijn
- Participatie vraagt om constante terugkoppeling (zie ook transparantie), reflectie, bijsturing en evaluatie. Er is pas echt sprake van kwaliteit als alle participanten het participatieproces als goed ervaren

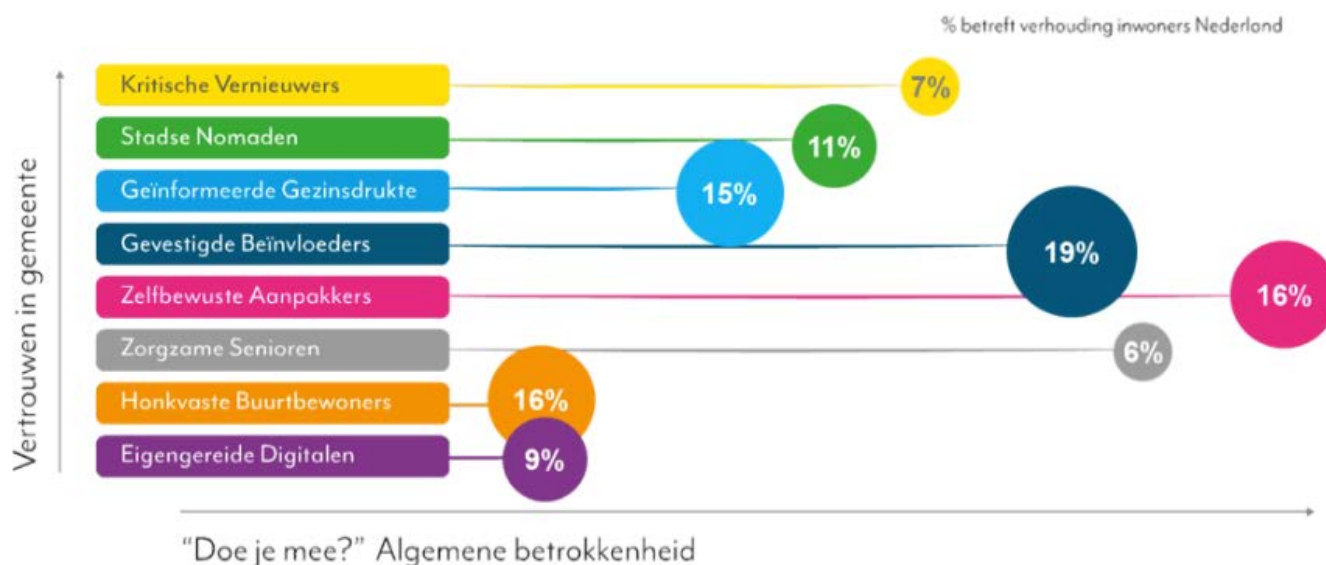
- **Gelijkwaardigheid**
 - Ontwerp gezamenlijk het proces en de voorwaarden voor participatie. Maak afspraken over regels en normen
 - Zorg voor een balans in de machtsverhouding tussen deelnemers
 - Voorkom dominantie van een klein aantal deelnemers. Organiseer werkvormen waarin iedereen kan worden gehoord. 1 op 1 gesprek kan dominantie verminderen
 - Zorg voor balans tussen waarde voor deelnemers en waarde voor de gemeenschap
- **Inclusiviteit en toegankelijkheid:**
 - Kies op basis van de stakeholdersanalyse welke deelnemers in ieder geval moeten worden uitgenodigd en pas deze evt. aan gedurende het traject
 - Erken diversiteit en geef gelijke kansen aan inwoners om deel te kunnen nemen. Jongeren en mensen met een migratieachtergrond of mensen met een beperking zijn vaak lastiger te bereiken. Toch kun je deze groepen bereiken door in te zetten op een bezoek aan plekken waar bepaalde groepen komen zoals de basisschool, het buurthuis of de sportclub. Werk via contactpersonen zoals het welzijnswerk
 - Verdiep je in de leefwereld van (beoogde) deelnemers: houd rekening in de participatieaanpak met sociale en culturele normen en maak weloverwogen keuzes t.a.v. locatie, datum, tijd, kinderopvang, vervoer, toegang en taal (zie figuur)
 - Maak het onderwerp van participatie zichtbaar, opvallend en begrijpelijk

Bron: Betrokkenheid in 8 profielen - betrokkenheidsmodel van Citisens, 2020

Citisens ontwikkelde een model om integraal te kijken naar verschillende 'betrokkenheidsprofielen'. Het Citisensmodel geeft inzicht in de diversiteit van voorkeuren rondom betrokkenheid bij de leefomgeving en de mate waarin mensen vertrouwen hebben in de

overheid, met name de gemeente. Hieronder is per profiel een korte typering gegeven en welk inwonersaandeel landelijk tot een bepaald profiel behoort.

Een korte typering per profiel:

- **Kritische Vernieuwers** (7%)
“Wij denken vooruit” Geïnformeerd, mondiaal betrokken en kritisch.
- **Stadse Nomaden** (11%)
“Loopt prima zo” Zelfredzaam, zorgeloos, betrokken als ze er zin in hebben.
- **Geïnformeerde gezinsdrukte** (15%)
“Druk met het gezin” De wil om mee te doen is er, maar de prioriteit ligt nu anders.
- **Gevestigde beïnvloeders** (19%)
“Ik ken de wegen” In contact met bestuurders en sleutelfiguren om op te komen voor het eigen en algemeen belang.
- **Zelfbewuste aanpakkers** (16%)
“Wij doen het zelf” Niet uitgaan van instanties die alles doen, maar zelf in actie komen.
- **Zorgzame senioren** (6%)
“Wat ik nog kan, doe ik” Welwillend, plichtsgetrouw, maar gericht op eigen, kleine leefwereld. Soms beperkt om mee te doen.
- **Honkvaste buurtbewoners** (16%)
“Het is wat het is” Geen gevoel van invloed in bredere context. Wél betrokken in vrijwilligerswerk.
- **Eigengereide digitalen** (9%)
“Wij krijgen geen invloed” Voelen zich niet vertegenwoordigd of zelfs genegeerd. Vooral gericht op eigen (online) kring.

Verschillende groepen zijn letterlijk te lokaliseren doordat het model een koppeling legt met postcodes. Door de samenstelling van de bevolking in een kleurenkaart weer te geven, is in één oogopslag te zien hoe en waar de profielen in een gemeente zijn vertegenwoordigd.

Bron: www.overheidincontact.nl, 2020; Citisens, 2020

Inclusie-tip: Gemeente Stein heeft n.a.v. het VN verdrag inzake rechten van personen met een handicap een sociale inclusie agenda opgesteld en een actief Inclusiepanel. Dit kan worden geraadpleegd voor advies. Zie voor meer informatie: <https://www.gemeentestein.nl/sociaal-inclusie-panel>

- **Passendheid**

- Bouw flexibiliteit in het traject in. Houd ruimte voor leren en improviseren
- Ontwerp een proces met verschillende werkvormen dat goed aansluit op de verschillende belevingswerelden van deelnemers (zie werkvormentabel)
- Zet online middelen in, dit kan kosten van grootschalige processen verlagen en kan participatie meer eigentijds en speels maken. Bovendien verlaagt het in sommige gevallen de drempel om mee te doen (denk aan drukke gezinnen of mensen met een lichamelijke beperking). Om de democratische legitimiteit te ondervangen - bereiken we wel voldoende mensen? - kun je vooraf bepalen wat de ondergrens is hoeveel mensen je zou moeten bereiken om bijv. representatief te zijn
- Overvraag deelnemers niet en voorkom participatie-moeheid. Zoek afstemming met al lopende trajecten in de eigen organisatie of vanuit andere organisaties

Bron: Aan de slag met de Omgevingswet, 2020

Uit: Denkwijze(r) voor goede participatie (criteria participatie-aanpak)

Bepalende factoren bij burgerparticipatie

Burgerparticipatie kan worden gedefinieerd als de actieve en vrijwillige betrokkenheid van burgers die zoeken naar invloed op collectieve besluitvorming en beleid. Onderzoekers uit verschillende disciplines, voornamelijk psychologen, sociologen en politicologen, hebben geprobeerd om burgerparticipatie te classificeren. Wat maakt dat inwoners wel of niet participeren?

Het Verwey-Jonker Instituut heeft enkele bepalende psychosociale, sociodemografische en socio-economische factoren op een rij gezet:

Psychosociale factoren:

- actief vs passief gedrag,
- individueel vs collectief,
- analoog vs digitaal,
- flexibel/reflectief vs star,
- beleidsvoorkeuren / stille motivaties (voor of tegen).

Sociodemografische en socio-economische factoren:

- opleidingsniveau,
- leeftijd/generatie,
- etniciteit,
- gender,
- type gemeente (dorpen met nauwere sociale verbanden vs heterogene stadswijken met lossere contact),
- buurtkenmerken (context bepaalt deels gedrag, creëert gezamenlijke leefstijl).

Aan de hand van sociodemografische en socio-economische factoren kunnen indelingen gemaakt worden van groepen burgers. Door te kijken naar economisch, cultureel, sociaal en persoonskapitaal, kan naar voren komen dat participatie samenhangt met verschillende inkomens- en netwerkgroepen.

Verschiedende soorten kapitaal bepalen mogelijkheden en kansen in het leven. Elk van de kapitaalvormen heeft haar eigen waarde en functie in de samenleving en samen bepalen ze iemands positie op de maatschappelijke ladder. Je verdiepen in de gebieden en inwoners waar participatie plaats moet vinden bijv. o.b.v. leefstijlen / voorkeur is wenselijk als je een optimaal participatieresultaat wil bereiken.

Bron: Verwey-Jonker Instituut, 2020

Uit: Een goed begin; Een verkenning naar segmentatiemodellen gericht op voorkeuren in burgerschap en participatie